

munkák elérték a műszaki technológiák színvonalát is, ezért egy-egy lépéssel közelebb segítették kombinátunkat a termelési rendszer kialakításához.

A közös munkát tovább folytatjuk, műszaki technológia gyűjteményünk saját fejlesztőink eredményes munkája nyomán is egyre gazdagabbá válik. Napról napra fogynak a nyitott kérdések, mind több és több kételyünk oszlik el az egyes témák kidolgozásával párhuzamosan végzett üzemi kísérletek lezárásával.

Ma már bátran valljuk, hogy Nyugat-Magyarország biztosan, de feltehetően országunk jó néhány más erdőtája is képes akkora fatermésre, amekkorára Európa több országa klímájánál és domborzati viszonyainál fogva nem alkalmas. Amikor ezt hangsúlyozzuk, azt is hozzá kell tenni, hogy ezek a mi szóban forgó erdőtájaink a jó minőségű fatermelésre termőhelyi adottságaiknál fogva alig-alig jöhetnek számításba. Használjuk ki ezt a szerencsés adottságot. Jól kialakított termelési rendszerrel rövidebb ciklusban, iparszerű gépesítéssel, gazdaságosan nagy tömegű nyersanyagot termelhetünk.

GONDOLATOK

Dr. Borsos Zoltán: Az iparszerű erdőgazdálkodás termelési rendszerré fejlesztésének lehetőségei Nyugat-Magyarországon című tanulmányához

Dr. Borsos Zoltán tanulmánya rendkívül világosan, áttekinthetően ad számot arról a — szakmai körökben egyre sűrűbben emlegetett — „iparszerű” erdőgazdálkodásról, amely — többek véleménye szerint — a mezőgazdasági termelési rendszerekhez hasonlóan, egyik kiemelt „rendszerünké” válhat, amely újszerű biológiai elveivel, a termelékenységet többszörösére növelő technikai színvonalával és technológiáival a gyenge termőhelyeken folyó fatermesztés hozamát jelentősen növelheti és költségeit csökkentheti. A cikkíró érdemének tartom, hogy a „rendszer” alkalmazásának körét jól behatárolja, így megvalósítása semmiképpen nem vezethet olyan túlzásokhoz, amelyek esetleg később megbosszulhatják magukat.

A tanulmány erdőművelési elveivel nem kívánok vitatkozni. Az azonban elgondolkodtat, hogy e törekvés óhatatlanul új terminológiát, logikai osztályozást hozott magával, amelyet szelvében-hosszában használunk, de — úgy vélem — nem gondoltunk még elég alaposan végig. Már sokszor tapasztalhattuk, hogy az éretlen formában elterjedt fogalmak, csoportosítások milyen nehézségeket okoznak mindazoknak, akik később mélyebben foglalkoznak a témával. Ezen túlmenően itt olyan kategóriák születéséről van szó, amelyek „rossz szellemként is kiszabadulhatnak a palackból”.

A két címadó kategóriára gondolok:

- az iparszerű erdőgazdálkodásra és
- a termelési rendszerre.

Borsos Zoltán tanulmányából arra lehet következtetni, hogy az iparszerű erdőgazdálkodásnak három jellemzője van:

- infrastruktúrával rendelkező, tartósan kialakult, meghatározott irányú ipari bázis hosszú távú nyersanyagforrását biztosító fatermelés;
- méretes, hibamentes fa termesztésére nem alkalmas termőhelyeken minimális ráfordítással annyi faanyag termelése, amennyit attól a termőhelytől várni lehet;
- egymásra épülő munkafolyamatokat — nagy termelékenyséű, szinkronizált gépsorokra épített — munkarendszerekben végrehajtott fatermelés.

Helyes ezt „iparszerű” gazdálkodásnak nevezni?

Az első követelményre az „iparra integrált” az „iparnak alárendelt” erdőgazdálkodás kifejezések lennének találóak (és talán elgondolkodtatóak?); az „ipari” erdőgazdálkodás még elfogadható, de a „szerű” itt félrevezető.

A második jellemzőnek semmi köze az iparhoz (illetőleg csak annyi, hogy rendelkezünk olyan iparral, amely képes a gyenge minőségű faanyagot hasznosítani). Itt egyszerűen az erdőművelés racionalizálásáról van szó, arról, hogy olyan tevékenységet ne végezzünk, amely sem anyagi, sem immateriális hozamban nem térül meg. Ezt a törekvést igen jól kifejezi az „erdőgazdálkodás” kifejezés is, nem kell az iparhoz hasonlítani.

A harmadik jellemző áll legközelebb az „iparszerű” fogalomhoz. Elfogadom, hogy az ipar döntő hányadában előbb valósult meg a folyamatgépesítés, mint a mezőgazdaságban és az erdőgazdaságban. Ma is van azonban kézműipar. Az ipart nem a gépesítés mértéke és módja definiálja. Ezért nem logikus a szinkronba állított, nagy termelékenyséű gépek alkalmazása esetén iparszerű erdőgazdálkodásról beszélni.

Az „iparszerű” erdőgazdálkodás fogalmát tehát szívesen törölném a szóhasználatunkból, még mielőtt túlzottan elterjedne.

A téma másik oldala, hogy Borsos Zoltán csoportosítása szerint megkülönböztetünk:

- természetszerű erdőgazdálkodást,
- üdülő- és véderdő-gazdálkodást,
- iparszerű erdőgazdálkodást.

Így a csoportképzés nem következetes. Az üdülő- és véderdő-gazdálkodás az elsődleges rendeltetésre utal és az elsődlegesen fatermelő erdőgazdálkodással állítható párhuzamba. A természetszerű és iparszerű erdőgazdálkodás egymás mellé állítása már logikusnak tűnhet, de számomra mégsem az. Egyrészt a nem iparszerűen kezelt kultúrerdők (pl. a bükkösök közötti lucfenyvesek) nem sorolhatók a „természetszerű erdő” fogalmába. Másrészt (mivel a fentiek szerint az „iparszerű” fogalom csak a gépesítés mértékére és módjára vonatkozóan értelmezhető) a magas szintű technika folyamatban történő alkalmazása a természetszerű erdőkben sem kizárt, sőt szükséges, így az illetén elkülönítés nem állja meg a helyét és nem is kívánatos.

Az erdők általánossá vált osztályozásához igazodó — a gazdálkodás oldaláról megközelített — erdőgazdálkodást a következőképp csoportosítanám:

— Óserdő	— kitermelő erdőgazdálkodás
— Természetes, illetve természet-	— Több célú, tartamos erdőgazdálkodás
— Szerű erdő	
— Származékerdő	
— Kultúrerdő (ültetvényszerű)	— Mezőgazdasági növény(fa)-termesztés
— Faültetvény	

Az erdőgazdálkodás csoportképzője itt az erdőnek (népgazdasági rendszerben értelmezve) a gazdálkodásban betöltött szerepe; az, hogy a termelési eszközök mely kategóriájába tartozik az erdő. Az őserdő természeti munkatárgy. A több célú tartamos erdőgazdálkodás esetében az erdő munkaeszköz, azaz folyamatos (illetve folytonosan növekvő) materiális és immateriális hozamok előállítását szolgáló népgazdasági állóalap. A faültetvény adott földparcellán (befejezetlen) terméke a mezőgazdasági növénytermesztésnek.

A több célú, tartamos erdőgazdálkodás keretében az egyes erdőrészek elsődleges rendeltetése eltérő lehet. Ezen az alapon osztályozhatunk tovább elsődlegesen fatermelési, védelmi és üdülési rendeltetésre. A fatermelést szolgáló erdőrészekben azután — a termőhely alapján — megkülönböztethetünk minőségi faanyagra és csak mennyiségre törekvő erdőművelési tevékenységet.

Ebből a csoportosításból olyan fontos tartalmi következtetés is leszűrhető, amellyel alapvetően ellentmondok a Borsos Zoltán által vázolt „iparszerű” erdőgazdálkodás egyik elemének. Csak az őserdő és a faültetvény rendelhető alá, integrálható valamely ipari bázishoz. Véleményem szerint a több célú, tartamos erdőgazdálkodás népgazdasági állóalapját képező erdő fokozatosan bővített hozamához kell a feldolgozóiparnak alkalmazkodni és nem fordítva.

*

Borsos Zoltán által megjelölt másik elérendő kategória: a *termelési rendszer*. E fogalom bevezetését én is jónak, szükségesnek tartom az erdőgazdálkodásban. Máig eldöntetlen kérdés azonban, hogy milyen értelemben használjuk a fogalmat, milyen stratégiai cél szolgálatába állítsuk. Véleményem ezzel kapcsolatban a következő:

A „termelési rendszer” a mezőgazdaságban született és alakult. Jellemzői:

- A biológia és a technika legújabb tudományos eredményeit összehangoltan alkalmazza.
- Egymásra épülő munkafolyamatokat (mindig a legkorszerűbb) nagy termelékenységű, szinkronba hozott gépsorokkal hajt végre.
- Olyan elkülönült gazdálkodórendszer (szervezet), amelyben a technika-technológia az elsődleges rendszerképző tényező.
- Mindezzel jelentős mértékben nő a hozam, csökken az élőmunka-ráfordítás, biztosított a technikai kapacitás kihasználása. Az eredmény a vállalatok, szövetkezetek éves gazdasági mutatóiban csapódik le.

Az általánosan elterjedt felfogás szerint — erdőgazdálkodásunkat növénytermesztési folyamatként értelmezve — igyekszünk lemásolni a mezőgazdasági termelési rendszereket. Persze, itt el kell tekintenünk attól, hogy a termelés több évtizede alatt a biológia és technika óriásit fejlődhet, hogy a technika fejlődése miatt az eredetileg összehangolt gépesítés szinkronja csaknem biztosan felborul, hogy a hosszú időszak miatt az eredmény nem regisztrálható a vállalati gazdálkodás rendszerében. Elsősorban ez utóbbi miatt az ilyen rendszerekben a vállalatok érdekeltisége nem biztosítható. Ezért nem sikerült mind a mai napig egyetlen termelési rendszerrel sem kirukkolnunk. Ennek a módszernek az egészen rövid tenyészidejű faültetvények esetében lehet jövője.

Több reménnyel kecsegtet a termelési rendszer abban a felfogásban, amelyet Borsos Zoltán képvisel az „iparszerűnek” nevezett erdőgazdálkodás esetében. Itt ugyanis azonos típusú termőhelyeket, hasonló induló faállományokat,

azonos elsődleges rendeltetéssel vonnak össze egy területi rendszerré, ahol a fakitermelés, az erdőfelújítás (a hozzá tartozó szaporítóanyag-termeléssel), az erdőnevelés korszerű technológiái egyazon időben meghatározhatók. Mivel a területi kereten belül adott évben valamennyi munkafolyamat előfordulhat különböző erdőrészekben, valóban technológiailag összekapcsolt rendszernek is felfogható.

A rendszer vállalati értékelésekor azonban ez a rendszer is óhatatlanul szét-esik munkafolyamati rendszerekre, azaz munkarendszerekre, ahogy Borsos Zoltán írja: alrendszerekre. A korszerű munkarendszerek valamilyen keretbe foglalt összessége legyen tehát az erdőgazdasági termelési rendszerek definíciója? Végül is nem elképzelhetetlen, de nem látom sem elméleti, sem gyakorlati jelentőségét az ilyen értelmezésnek.

Meggyőződésem, hogy a „termelési rendszer” megjelenésének — a számos kísérő indok mellett — objektívi oka van. Mégpedig az, hogy a modern technika-technológia a mezőgazdaságban beleütközött a gazdálkodó szervezetek helyi erőforráskorlátaiba. A sok profilú szervezetek (mezőgazdasági nagyüzemek) erőforrásainak egyesítése minden üzemágban, tehát a szervezeti fúzió egy-egy technológia miatt indokolatlan. Olyan gazdálkodóegység kell, amelynek rendszerképzője egy-egy korszerű technológia és nem töri szét az eredeti szervezeti kereteket. Ez a termelési rendszer, amely jellemzően több mezőgazdasági üzem meghatározott erőforrásait integrálja úgy, hogy lehetővé válik a legfejlettebb technika és technológia gazdaságos alkalmazása. A termelési rendszer tehát üzemek közötti kapcsolatokban realizálódik, amelynek eredményei az együttműködő szervezetek gazdasági mutatóival mérhetők.

Véleményem szerint az erdőgazdasági termelési rendszereknek elsősorban ezen az elven kellene alapulniuk. Nálunk is kezdenek megjelenni olyan gépsorok, technológiák, amelyek az erdőszeti (üzemi), de nem egy esetben a vállalati kereteket is feszegetik (pl.: nyár, akác véghasználat és gyérités, aprítéktermelés, akác szaporítóanyag termelése stb.). A termelési rendszer itt nem az egymást követő munkafolyamatok rendszerbe állítása, nem is több munkarendszer összessége, hanem egy-egy kiemelt munkarendszerre épített gazdasági integráció.

Az ilyen értelmű termelési rendszerek segíthetnek az ágazatban jelentkező allokációs gondokon, elősegíthetik az egységes gépesítést, nagyban javíthatják a korszerű gépsorok kapacitáskihasználását, a célszerű szervizhálózat megvalósulását, a szellemi erők koncentrációját, a szektorok közötti erdőgazdasági integrációt.

Ott János

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: Baráth László fafeldolgozási ov.-h., Nagykanizsa; dr. Borsos Zoltán főmérnök, NYFK, Szombathely; Cserjés Miklós tud. munkatárs, ERTI, Kaposvár; Firbás Nándor gépesítési műsz. vez., Erdészet, Tatabánya; Gulyás Jenő oszt.-vez., Gemenci EVAG, Baja; Hajdú Gábor ERTI Kísérleti Állomás igazgató, Kaposvár; dr. Kenderesi Péter kórházi főorvos, Kaposvár; dr. Kerecsényi Edit múzeumigazgató, Nagykanizsa; Mogyorósi József fejlesztőmérnök, Balatonföldvár; EFAG, Keszthely; Niszler József tud. s.-munkatárs, ERTI, Kaposvár; Ott János oszt.-vez., ERFATERV, Budapest; Torondy Kálmán oszt.-vez., Erdőfelügyelőség, Nagykanizsa; Tóth István ny. főmérnök, Vác; Ván László oszt.-vez., Kiskunsági EFAG, Kecskemét; Várhelyi József igazgató, Zalai EFAG, Nagykanizsa.